

DET SENE HEDENSKABS SAMFUNDSIDEOLOGI

KAN EN HISTORIKER BRUGE HEDENSKE FYRSTEKVAD?

Rikke Malmros
Historisk Institut, Aarhus Universitet

INDLEDNING

Som historiker er jeg begyndt at undersøge den hedenske fyrstedigtningssamfundssyn for at kunne karakterisere den officielle ideologi i Norden umiddelbart før kristendommens indførelse. Jeg er derfor gået i gang med at læse tidens egen stemme, som den kommer til orde i de hedenske fyrstekjaldes kvad.

Da jeg ikke behersker det norrøne sprog, er jeg nødt til at gå ud fra Finnur Jónssons oversættelse i Den norsk-islandske Skjaldedigtning B¹, den eneste, som medtager alle strofer. Centrale digte findes oversat af Ivar Lindquist². Til mange af Finnur Jónssons oversættelser findes der hvasse (nærmest injurerende) kommentarer af Ernst Albin Kock³; hvor han tier, må han antages at samtykke. Et stort antal strofer findes metrisk gengivet af Anne Holtsmark og Didrik Arup Seip i deres oversættelse af Heimskringla⁴, der tager stilling til Kock.

Claus Krag⁵ har rejst så stærk tvivl om alderen af Ynglingatal, at jeg ikke tør medtage dets udsagn (derimod medtager jeg med forbehold Háleygjatal). Ligeledes har jeg ladet mig advare af Klaus von See⁶ mod at bygge på stroferne 13-23 i Haraldskvæði.

De hedenske fyrstedigte stammer mest fra det tiende århundrede. Fra det ellefte århundrede medtager jeg to digte: Eyolf Dådaskalds Bandadrápa og Haldor Ukkristnes Eiríksflokkur; de er digtet til Erik Jarl, der begyndte som hedning, men endte som kristen. Af Halfred Vandrædaskjald medtages kun hans første digt, til Hákon Jarl, men ikke de to senere om Olaf Trygvesson. Jeg medtager ingen strofer, der står opført som lausavísur.

1. Den norsk-islandske Skjaldedigtning ved Finnur Jónsson. B Rettet tekst. København 1912-15/1973.

2. Ivar Lindquist. Norröna lovkvæden från 800- och 900-talen. Del 1. Förslag till restituerad text jämte översättning. Lund 1929.

3. Kock, Ernst A.: Notationes norrœnæ. Anteckningar till Edda och skaldediktning. Lund 1923-44.

4. Norges kongesagaer. Jubileumsutgaven 1979. Redaktører: Finn Hødnebo og Hallvard Magerøy. Oversættere: Bind 1 og 2: Anne Holtsmark og Didrik Arup Seip. Bd 1: Snorre Stur-luson. Kongesagaer første del. Oslo 1979.

5. Krag, Claus: Ynglingatal og ynglingesaga. En studie i historiske kilder. Oslo 1991.

6. von See, Klaus: Studien zum Haraldskvæði. ANF Bd 76. Lund 1961. pp 96-105.

FOLK OG LAND

Skjaldene lever for at prise fyrster. Deres kvad fremføres i hallen; deres publikum er fyrsten og hans nærmeste mænd, hans verðung. Men deres emne er fyrstens forhold til hans samfund; og samfundets grundlæggende enhed er folket.

Folkeslagene har egne navne. Disse kan være navne for de større grupper som Danir¹, danskere, Skotar², skotter, Englar³, englændere, Írar⁴, irere, Vinðr⁵, vendere, Frakkar⁶, frankere og Frísir⁷, frisere. Eller vi møder navne for de mindre grupper som Hóleygir⁸, hålogalændinge, Eynir⁹ »øner«, beboere af Eynafylki, Horðar¹⁰, hordalændinge, Holmrygir¹¹ og Rygir¹², (holm)rogalændinge, alle i Norge, og som Gautar¹³, gøter, Jótar¹⁴, jyder og Eydanir¹⁵ andetsteds. Disse folk giver ofte navn til de landskaber, de bebor. Det er sjældnere, at et folkeslag har sit navn afledt af landets; men dette er vel tilfældet med mørerne, Mœrir^{16?} og med skåningerne, Skónungar^{17?}

I Kong Alfreds udgave af Orosius¹⁸, betegner hålogalændingen Ottar Norges beboere som Norðmenn¹⁹.

Under Harald Hårfagers styre lever i følge Haraldskvæði både Norðmenn²⁰, (i forbindelse med hvilke han bor på den nu forsvundne gård Kvinne) og Austmenn²¹ (i forbindelse med hvilke han bor på gården Utstein i Rogaland); i samme digt kaldes hans fjender på Jæren og hinsides for Austkylfur²², »østkøller«.

Den sprogbrug, der er så kendt fra Sverres saga, at der langs det norske land helst omtales to retninger, den ene mod »nord«, selv hvor vi ville sige mod syd (for eksempel ned langs vestkysten af Viken²³), den anden mod »øst« (for eksempel fra Trondheim over land til Oslo²⁴), synes allerede at have gyldighed hos Ottar²⁵ og gør det vanskeligt at afgøre, hvor langt mod »øst« »østmændene« bor i følge

1. Sindr 2 B p 55, Tindr 1,6 B p 137, Tindr 1,9 B p 138.

2. Gldr 8 B p 21, Hfl 10 B p 32.

3. Hfl 2 B p 31.

4. Sindr 5 B p 55.

5. Sindr 3 B p 55, Vell 28 B p 122, Hókr 7 B p 194.

6. Vell 28 B p 122.

7. Vell 28 B p 122.

8. Hák 3 B p 57.

9. Hókr 2 B p 193.

10. EgBer B p 42, Harkv 14 B p 24, Vell 13 B p 119, Vell 26 B p 121.

11. Harkv 14 B p 24, Hák 3 B p 57.

12. Pdr 20 B p 144.

13. Gldr 7 B p 21, Sindr 4 B p 55, Gráf 4 B p 66, Vell 30 B p 122, Eddó 8 B p 192.

14. Sindr 1 B p 55.

15. Hák 3 B p 57.

16. Vell 22 B pp 120-21.

17. Hókr 2 B p 193.

18. Ottar og Wulfstan, to rejsebeskrivelser fra vikingetiden. Oversat og kommenteret af Niels Lund et al. Roskilde 1983. p 24.

19. Ottar og Wulfstan 1983 pp 20-23.

20. Harkv 5 B p 22.

21. Harkv 23 B p 23.

22. Harkv 11 B p 23.

23. Sverres saga kap 51, kap 66, kap 139, kap 170.

24. Sverres saga kap 124.

25. Ottar og Wulfstan 1983 p 23.

Haraldskvæði – måske biot i Rogaland. Men i dødsklagen over Haralds søn, Hákonarmál, omfatter Norðmenn krigere fra Hóleygir i Hålogaland mod nord til Holmrygir i Rogaland mod sydvest²⁶.

Normalt omtales folket med ord, som betyder »mændene, krigerne«. Således menn²⁷ og gumna²⁸. I Arinbjarnarkviða bruger Egil Skallegrimsøn både menn²⁹ og gumna fjolt³⁰, »mændenes mængde« om folk i almindelighed. Sjældnere ord for mænd brugt i betydningen »folket« er bragnar³¹, og seggja ætt³², krigernes æt. I følge E.A. Kock betyder ordet val, udvalgt mandskab, også folk et par steder: Vinða val, vendernes udvalgte mandskab³³ er venderne, og Gotlands val³⁴ er gotlænderne.

Glossen folk bruges om mørernes folk, Mæra folk³⁵, og kan således betyde, hvad vi forstår ved folket. Oftere betyder folk dog en »krigerskare«³⁶ eller rent ud »kamp«, således i Lexikon Poeticums to og en halv spalte med forbindelser af folk. Omvendt kaldes folket ofte »hæren«, herr³⁷. Folket kan også hedde þjóð³⁸; þjóð kan mere vagt betyde »folk i almindelighed«³⁹; vi ser þjóð anvendt om en flok i krig⁴⁰, mens Einar Skálaglam i Vellekla bruger þjóð om mændene i Hákon Jarls hal⁴¹. Også ordet yrþjóð bruges om folket⁴² eller måske om krigere⁴³; i Egil Skallegrimsøns Arinbjarnarkviða står urþjóð lig med herr i betydningen »folk i almindelighed«⁴⁴. Egil benytter glosen allþjóð om »alle mennesker« lig med flestr, »de fleste«⁴⁵.

Ordet old, »slægt«, bruges både om folket og om folk i almindelighed⁴⁶. Det sker virkelig, at medlemmer af et navngivet folkeslag opfattes som slægtninge: Hos skjalden Glum Geirasøn hedder Bjarmerne Bjarmskar kindir⁴⁷, de bjarmiske slægtninge. Sprogbrugen må være gammel: Angelsakserne kalder deres folk for Angelcynn⁴⁸.

For fyrsteskjaldene består folket af de indbyrdes beslægtede medlemmer af en navngiven hær.

26. Hák 3 B p 57.

27. Vell 15 B p 119, Edáð 8 B p 192.

28. Gidr 6 B p 21, Gráf 5 B p 67, Tindr 1,11 (B p 138) NN §438, Edáð 5 B p 191.

29. Arbj 16 B p 40.

30. Arbj 19 B p 40.

31. Vell 25 (B p 121) Lq p 51.

32. Hókr 2 B p 193.

33. Sindr 3 (B p 55) NN § 1930.

34. Edáð 4 (B p 191) NN § 553.

35. Vell 22 B p 120.

36. Harkv 20 B p 25, Firn 1 B p 164.

37. Gidr 8 B p 21, Jór 1 B p 53, Vell 15 B p 119, Vell 37 B p 124.

38. Hák 21 B p 60, Vell 12 B p 119.

39. St 12 B p 35, St 18 B p 36.

40. Gráf 2 B p 66, Gráf 7 B p 67, Hókr 6 B p 194, Hókr 7 B p 194.

41. Vell 6 B p 117.

42. Vell 22 B p 120, Vell 29 B p 122, NN §000.

43. Vell 29 B p 122, Holtsmark/Seip Bd 1 p 139.

44. Arbj 17 B p 40.

45. St 9 B p 35, St 15 B p 36, Arbj 16 B p 40.

46. Vell 13 B p 119, Vell 37 B p 124, Tindr 1,8 B p 137.

47. Gráf 5 B p 66.

48. Bosworth and Toller: An Anglo-Saxon Dictionary. Oxford 1898.

Mens skjaldene har mange navne for forskellige grader af stormænd, findes der før år 1000 ingen entydige betegnelser for medlemmer af den jævne stand af agerbrugere. Først hos skjalden Thord Kolbensøn træffer vi i Eiríksdrápa omtale af búendr, bønder⁴⁹. I sit mindekvad over islændingen Thorolf Skolmssøn omtaler skjalden Thord Særeksøn de búendr, der faldt ved deres årer under Håkon Adelstensfostres dødskamp et halvt århundrede før⁵⁰. Hos Sigvat Thordsøn kan en bonde kaldes búpegn⁵¹. Det står ikke til at afgøre, om fraværet af búendr i vor nu kendte hedenske fyrstedigtning har en virkelig, samfundsmæssig årsag, eller om den skyldes tilfældigheder i overleveringen.

I Vellekla omtaler Einar Skálaglam, hvorledes Håkon Jarl i ét og samme slag kæmper imod stormænd, der kaldes hersar, og mod andre mænd, der kaldes hólðar⁵², og som i denne sammenhæng må være menige krigere. Hauld, »helt« er i de senere norske landskabslove⁵³ betegnelsen for en særlig udmærket slags odelsbonde med særlig gammel arveret til sin gård. Men i skjaldedigtningen bruges hólð om krigere af enhver slags. De er blandt Harald Hårfagers modstandere i slaget i Hafsford⁵⁴. I Haraldskvæði⁵⁵ ankommer de på skibe: Berserkerne brøler og »ulvhednerne« hylér, men man kan ikke se, om disse specialkrigere udgør en særlig gruppe, forskellig fra »haulderne«; vi kan altså ikke vide, om »haunderne« på dette sted er »odelsbønder« eller blot i vag almindelighed »helte«. I Arinbjarnarkviða er »haunderne« mændene i kongens hal⁵⁶; og i Eiríksmál kaldes de døde konger, der ankommer til Valhal, for hólðar⁵⁷.

Hos angelsakserne var pegn en tjener, ofte af høj stand⁵⁸. Både i norske og islandske love er pegn derimod betegnelsen for den almindelige, retskraftige, frie mand⁵⁹. I den mytologiske skjaldedigtning kan pegnar betegne aserne⁶⁰; i Sønnetabet bruger Egil pegn om sig selv⁶¹ og om andre mænd⁶², og han kalder sin døde søn for et pegn's efni⁶³, et »mandsemne«. I Egils Berudrápa er pegn en mand i kongens hal⁶⁴. I Glum Geirasøns Gráfeldardrápa omfatter pegnar både kongen Harald Gráfeld og alle de andre krigere, som er døde med ham⁶⁵. Enhver slags fri mand kan kaldes pegn.

49. PKolb 3,1 B p 203, PKolb 3,13 B p 206.

50. PSjár 2,4 B p 303.

51. Sígy 7,9 B p 230.

52. Vell 11, B p 118.

53. KLNLM art. »Hauld«.

54. Gldr 7 (B p 21) NN § 234, Harkv 8 B p 23.

55. Harkv 8 B p 23.

56. Arb 7 B p 39.

57. Eirm 2 B p 165.

58. Bosworth & Toller: An Anglo-Saxon Dictionary. Oxford 1898. art. »pegn« I, VI og VII.

59. KLNLM art. »Pegn«. På Island Leks. Vilhjálmur Finsen (ed): Grágás (I-II). Kbh. 1852. Bd I p 39 (kap 20). og: Grágás (III-IV) (Skálholtsbók) etc. tilligemed et Ordregister etc. Kbh. 1883: p 698 art. pegnskapr, »en fribåren Mands Stilling eller Værd«.

60. Haustr 5 B p 15.

61. St 9 B p 35.

62. St 14 B p 36.

63. St 11 B p 35.

64. EgBer B p 42.

65. Gráf 1 (B p 66) NN § 254.

I det ellefte århundredes digtning optræder begn ofte i betydningen »fri mand«, »bonde«⁶⁶ og eventuelt »undersåt«⁶⁷.

Skjaldene kan nævne landene ved deres navn, som Nóregr⁶⁸, Norge. Nóregr betegner egentlig »vejen mod nord« og omtales som Norðweg af Ottar i Kong Alfreds Orosius⁶⁹. Skjaldene kender Danmork⁷⁰, Danmark, Svipjóð⁷¹, Svealand eller Sverige, Gotland⁷² (som vel dengang var selvstændigt) Garðar⁷³, Garderige og Skotland⁷⁴. Hvor skjaldene føler sig hjemme, nævner de også de mindre landskaber, fylker eller »folkelande«, særlig i Norge: Dofrar⁷⁵, landskabet syd for Dovrefjeld, Sogn⁷⁶, Sogn, Firðir⁷⁷, Fjordene og Vík⁷⁸, Viken. I Danmark nævnes Selund⁷⁹, Sjælland og Skáney⁸⁰, Skåne. Når Vellekla omtaler Gautland⁸¹, Götaland, lader det sig ikke afgøre, om dette skal betragtes som selvstændigt eller som en del af Sverige.

Skjaldene kan vælge at omtale et land ud fra dets folk, såsom frelsi Vinða vals⁸², vændernes udvalgte mandskabs fristed, hvilket vil sige Venden, og Engla bjóð⁸³, anglernes land; på samme måde kan mindre landskaber betegnes, som Horða troð⁸⁴, hordernes vej, Hordaland, og Egða býr⁸⁵, egdernes bygder, Agder.

Landet kaldes oftest simpelthen land⁸⁶. Men da et større land består af en række mindre »folkelande«, kan det også kaldes »landene«, land⁸⁷. Et afgrænset stykke land kan også kaldes láu⁸⁸.

Landet kan betegnes med en række ord, der lige så vel kan betyde »jord«. Landet kan for eksempel hedde hjarl⁸⁹, fold⁹⁰, grund⁹¹ eller slet og ret jord⁹². Jorden bliver i mytologien personificeret som jættekvinden Jorð, datter af jætten Ónarr⁹³, søster til Auðr⁹⁴ og hustru til Odin⁹⁵; og disse kenninger betegner hver gang det grønne, skovbevoksede land.

66. Sigv 11,11 B p 237, Arn 2,8 B p 307, Þjóða 3,9 B p 341, Þjóða 3,24 B p 344, Halli 4 B p 371.

67. Ótt 2,19 B p 272.

68. Gráf 6 B p 67, Vell 23 B p 121, ÞKolb 3,7 B 205.

69. Ottar og Wulfstan 1983 p 24.

70. Vell 26 B pp 121-22.

71. Hókr 1 B p 193.

72. Eddó 4 B p 191.

73. Eddó 6 B pp 191-92.

74. Glúmr 1,2 B pp 65-66.

75. Vell 26 B pp 121-22.

76. Vell 22 B pp 120-21.

77. Arbj 22 B p 41.

78. Vell 17 B p 120.

79. Sindr 3 B p 55.

80. Sindr 3 B p 55, Glúmr 1,2 B pp 65-66.

81. Vell 31 B p 123.

82. Sindr 3 (B p 55) NN §1930.

83. Hfi 2 B p 31.

84. EgBer B p 42.

85. Hál 15 B p 62.

86. Harkv 10 B p 23, Arbj 4 B p 38, Hák 4 B p 57, Hák 21 B p 60, Vell 14 B p 119, Tindr 1,9 B p 138, Eddó 2 B pp 190-91, Eddó 6 B pp 191-92.

87. Hfi 16 B p 33, Ólúmr 1,1 B p 65, Eskál 1 B p 116, Tindr 1,6 B p 137.

88. Gldr 8 B p 21, Hák 21 B p 60.

89. Korm 1,2 B p 69, Vell 37 B p 124, Eddó 5 B p 191, Eddó 8 B p 192.

90. Gráf 8 B p 67, Vell 1 B p 117.

91. Gráf 3 B p 66, Gráf 4 B p 66.

92. Gldr 6 B p 21, Að(dr) 1 B p 30, Hfr 1,4 B p 147, Hókr 5 B p 194.

93. Sindr 5 B pp 55-56, Hfr 1,5 B p 148.

94. Hfr 1,4 B p 147.

95. Hál 15 B p 62, Tindr 1,8 NN §435B (B pp 137-38) Hfr 1,3 B p 147, Hfr 1,6 B p 148, Eddó 3 B p 191.

Sjældnere betegnelser for land er de førnævnte bjōð⁹⁶, land, og trōð⁹⁷, vej, samt setr⁹⁸, sæde. En bygd, en gård eller by kan kaldes býr⁹⁹. Et mindre område kan kaldes sýsla¹⁰⁰, et »syssele«; det kan også kaldes et folkland¹⁰¹ (egentlig et »hærland«) eller et fyki¹⁰² (egentlig en fylket samling krigere).

For fyrsteskjaldene er et menneskeligt samfund en hær, der har et land.

HERSKEREN OG HANS SLÆGT

Fyrstedigtningens hovedperson vil jeg her kalde »herskeren«. Digtningen selv skelner konsistent mellem to slags herskere: kongen, konungr og jarlen, jarl. Konungr er Harald Hårfager¹, hans sønner: Erik Blodøkse², Håkon Adelstensfostre³, og Erik Blodøkses sønner⁴, herunder Harald Gråfeld⁵ og Ragnfred⁶. Konungr er også Harald Blåtand⁷ af Danmark. Olaf Trygvesson er Eyna konungr⁸, Ørnernes konge. En konge eller kongætling kan kaldes konungmaðr⁹.

Mest omtalt som jarl er Ladejarlen Håkon¹⁰ og dernæst hans søn Erik¹¹. Som jarl omtales også Håkons fader Sigurd¹² og en række anonyme, tydeligt underordnede stormænd¹³.

Mens ordene konungr og jarl altid holdes adskilt i skjaldenes terminologi, ser det ud til, at andre betegnelser for hersker kan bruges uden forskel om begge. Pengill ses både anvendt om kong Erik Blodøkse¹⁴, om Håkon Jarl¹⁵ og om hans søn Erik¹⁶. Det meget almindelige ord gramr bruges mest om konger: om Erik Blodøkse¹⁷, Håkon Adelstensfostre¹⁸, om Erik Blodøkses sønner¹⁹, herunder

96. Hfl 2 B p 31.

97. EgBer B p 42.

98. Eskál 1 B p 116.

99. Gldr 8 B p 21, Hál 15 B p 62, Gráf 5 B pp 66-67, Eddó 8 B p 192.

100. Eddó 8 B p 192.

101. Vell 22 B pp 120-21.

102. Vell 14 B p 119, Vell 24 B p 121.

8. Hókr 2 B p 193.

9. Gldr 9 B pp 21-22, Að(dr) 1 B p 30, Hák 20 B p 60.

10. Vell 1 B p 117, Vell 13 B p 119, Vell 17 B p 120, Vell 20 B p 120, Vell 31 B p 123, Pisk 1,1 B p 132, Tindr 1,1 B p 136, Tindr 1,2 B p 136, Tindr 1,3 B p 136, Tindr 1,7 B p 137.

11. Eddó 5 B p 191, Eddó 8 B p 192, Hókr 2 B p 193, Hókr 3 B p 193, Hókr 5 B p 194, Hókr 8 B pp 194-95.

12. Korm 1,2 B p 69.

13. Hák 3 B p 57, Hák 16 B p 59, Hál 5 B p 60, Vell 12 B pp 118-19.

14. Hfl 20 B p 33.

15. Vell 33 B p 123.

16. Hókr 6 B p 194.

17. Hfl 4 (bis) B p 31, Hfl 5 B p 31, Hfl 20 B p 33, Eirn 5 B p 165.

18. Sindr 8 B p 56, Hák 4 B p 57, Hák 14 B p 59, Hák 19 B pp 59-60.

19. Eskál 1 B p 116.

1. Harkv 5 B p 22, Harkv 7 B p 23, Jór 1 B p 53, Jór 3 B p 53.

2. Arbj 4 B p 38, Arbj 9 B p 39, Arbj 11 B p 39, Eirn 9 B 166.

3. Sindr 1 B p 55, Hák 1 B p 57, Hák 2 B p 57, Hák 6 B p 58, Hák 14 B p 59, Hák 17 B p 59, Hák 18 B p 59.

4. Hák 6 B p 58.

5. Gráf 6 B p 67, Vell 13 B p 119.

6. Vell 20 B p 120, Vell 21 B p 120.

7. Vell 27 B p 122, Hfl 1,5 B p 148.

Harald Gråfeld²⁰ og Ragnfred²¹ og om Harald Blåtand²², men kan også finde anvendelse på Ladejarlerne, Håkon²³ og Erik²⁴.

Den ideelle hersker er altid af god slægt. Ordet konungr betyder simpelthen »æt medlem af en slægt«. Ordet jarl betegner i Eddadigtningen blot en mand af god bondefamilie; men Håkon Jarl kan kaldes konr²⁵, »ætling«. Herskeren kan kaldes öðlingr²⁶, en mand af ædel byrd; han kan være ættingóðr²⁷ og ætting göðr²⁸; han kan være kynstórr²⁹ eller kynfrægr³⁰, stor eller berømt i kraft af sin æt.

Herskere kan nævnes ud fra deres slægtninge: Harald Hårfager er sonr Halfdanar³¹; Håkon Adalstensfostre er Bjarnar bróður³²; Erik Jarl kaldes ættingóðr Hemings bróðir³³. Erik Blodøkses sønner kaldes kindir Eireks³⁴ og Garnla kind³⁵. Harald Blåtand er en »ætstøtte for Hildetands æt«, átstuðill ættar Hilditanns³⁶. Egil Skallagrímsson kalder den engelske konge Aðalsteinn for »Ellas efterkommer«, niðr Ellu, harra höfuðaðmr, »herrens (egentlig »den gråhåredest«) hovedætling« og kynfrægr konungmaðr, »den slægtsberømte kongættling«³⁷.

Harald Hårfager er ungr ynglingr³⁸; og hans søn, Erik Blodøkse kaldes »ynglingens søn«, ynglings burr³⁹. Harald Hårfager kan kaldes en Yngvi⁴⁰. Som andre konger er Håkon Adalstensfostre »af Yngvis æt«, ættar Yngva⁴¹; i Håleygatal er nogle svenske konger Yngva synir⁴². Håkon Jarls fader, Sigurd Jarl er alvaldar aldar Yngva⁴³, hvad der enten betyder »en almægtig af Yngvis slægt« som i Finnur Jónssons udgave af Skjaldedigtningen eller »en almægtig over Yngvis folk« som i Lexicon Poeticum.

Skikkelsen Yngvi er gådefuld. På den ene side opfattes ordet ikke som mere religiøst belastet, end at det kan anvendes om kristne konger⁴⁴. På den anden side nævnes áttir Ingvifreys⁴⁵, »Yngvi-Freys slægter« i digtet Hauslöngr som betegnelse for alle guderne; så i følge dette digt er Yngvi-Frey forfader til både aser og vaner.

Gådefuldt er også udtrykket Yngva öld, »Yngvis slægt«, fordi det ikke kan ses af sammenhængen, om öld her skal forstås som Sigurd Jarls egen slægt eller som betegnelse for hans folk. Der findes folkeslag, for eksempel blandt polynesier-

20. Gráf 3 B p 66.

21. Vell 21 B p 120, Vell 24 B p 121.

22. Vell 27 B p 122, Hfr 1,7 B p 148.

23. Vell 7 B p 118, Vell 29 B p 122.

24. Eðab 5 B p 191, Hókr 1 B p 193.

25. Vell 32 B p 123, Eil 1 B p 139.

26. Gráf 5 B pp 66-67 (Harald Gråfeld), Þjisk 1,1 B p 132 (ni døde modstandere af Håkon Jarl).

27. Hókr 8 B pp 194-95.

28. Vell 18 B p 120 (Både Håkon Jarl og Frode Predegod).

29. Harkv 7 B p 23.

30. Að(dr) 1 B p 30.

31. Harkv 4 B p 22.

32. Hák 2 B p 57.

33. Hókr 8 B pp 194-95.

34. Sindr 7 B p 56, NN § 1933.

35. Eskál 1 B p 116.

36. Eskál 2,2 B p 117.

37. Að(dr) B p 30.

38. Harkv 4 B p 22.

39. Arbj 3 B p 4.

40. Jór 4 B p 53.

41. Hák 1 B p 57.

42. Hál 6 B p 61.

43. Korm 1,7 B p 70.

44. Ótt 2,10 B p 270 (Knud den store), Hallv 6 B p 294 (Knud den store), Arn 2,13 B p 309 (Magnus den gode), Þjóða 3,31 B p 346 (Harald Hårderåde), Mark 1,2 B p 414, Mark 1,7 B p 415 (Erik Ejegod).

45. Hausl 10 B p 16.

ne, der regner hele folket for at tilhøre én familie, hvor høvdingen betragtes som arvtager af ældste søns ældste søns ældste søn etc. Vi har ikke uomgængelige beviser for, at skjaldene regnede med et så præcist udviklet system.

Der kendes ingen kult til Yngvi.

Hvis vi ikke tør regne Ynglingatal med blandt de ægte hedenske kvad, er Håkon Jarl den eneste, der direkte hævder at stamme ned fra kultisk dyrkede guder. I Einar Skálaglams digt Vellekla omtales Håkon Jarl som »den gavmilde efterkommer af Odin«, fémildir Yggs niör⁴⁶ og som »gudernes ætling«, ragna konr⁴⁷. I Háleygjatal siger Eyvindr Finnsson skáldaspillir, at han vil regne Håkons slægt til guderne, til goða⁴⁸; slægten stammer ned fra Skade og fra Odin, »asernes ætling«, ása niör⁴⁹; et medlem af slægtrækken kaldes Freys óttungr⁵⁰, et andet for Týs óttungr⁵¹: Som digtet Hauströng regner Háleygjatal ikke med to, uafhængige gudeslægter. Claus Krag regner med, at også dette digt kan være sent⁵². I Håkon Jarls miljø af selvbevidst, truet hedenskab er det dog ikke umuligt, at man kan have udviklet sådanne forestillinger udover deres naturligt nedarvede grundlag.

Herskeren er født som medlem af en velkendt, god familie og stammer ned fra den gådefulde skikkelse Yngvi.

HERSKEREN SOM HÆRFØRER

Personligt skal herskeren være en stor og aktiv kriger. En meget yndet omskrivning nævner ham som det heroiske dyr »vildsvinet«, jofurr, et ord, der bruges om mange konger¹ og enkelte gange om Ladejarlerne². Ofte kaldes herskeren »den hjælmede«, hilmir; ordet bruges de fleste gange om konger³ og en enkelt gang om Håkon Jarl⁴. Olaf Trygvesson er en »hjælmklædt hjælmbærer«, hilmir hjalmfaldinn⁵, og både Håkon Jarl og Erik Jarl er hjalmi faldinn⁶. Efter sit skjold kan en konge også kaldes skjöldungr⁷. Utallige udtryk og omskrivninger nævner herskeren som modig og som kriger. Han er skrækkindjagende, ægir⁸.

Ræsir betegner den, der sætter noget i bevægelse, og kan bruges om

46. Vell 20 B p 120.

47. Vell 32 B p 123.

48. Hál 1 B p 60.

49. Hál 3 B p 60.

50. Hál 9 B p 61.

51. Hál 12 B pp 61-62.

52. Krag, Claus p 201, note 30.

1. Gldr 4 B p 20, Hfl 15 B p 33, Hfl 16 B p 33, Hfl 19 B p 33, Jór 4 B p 53, Sindr 8 B p 56, Gráf 5 B pp 66-67, Gráf 9 B p 67, Eskái 1 B p 116, Eskái 2,1 B p 116, Vell 7 B p 118, Vell 20 B p 120, Vell 26 B pp 121-22, Vell 32 B p 123,

Eirm 4 B p 165, Eirm 8 B p 165, Hókr 1 B p 193, Hókr 5 B p 194.

2. Vell 6 B p 117, Edáð 4 B p 191.

3. Gldr 1 B p 20, Gldr 6 B p 21, Harkv 10 B p 23, Hfl 2 B p 31, Hfl 10 B p 32, Hfl 17 (B p 35) Lq pp 36-37, Arbj 11 B p 39, Gráf 4 B p 66, Gráf 11 B p 68, Hókr 8 B pp 194-95.

4. Vell 12 B pp 118-19.

5. Hókr 8 B pp 194-95.

6. Vell 26 B pp 121-22, Edáð 3 B p 191.

7. Jór 5 B p 54.

8. Sindr 7 B p 54, Hák 3 B p 57, Edáð 6 B p 192.

herskeren som våbensvingende kriger⁹, men også om ham som den, der sætter andre i bevægelse¹⁰. Som vísi er herskeren anfører, den, der fører fremad¹¹. I Háleygjatal omtales Hákon Jarl som den, der ordner og styrer, stillir¹². Thorleif Jarlsskjald priser Hákon for hans ledelse i kamp, hans forysta¹³.

Umådelig ofte omtales herskeren som hærfører; han kan være dróttinn¹⁴, leder af et drótt. Herskeren er fylkir¹⁵, den, der fylker hæren. Herskeren er folkstýrir¹⁶, »kampens« eller »krigerskarens styrer«; han er »den, der styrer krigerskaren eller kampen på kyndig måde«, folkhagi¹⁷ (et ord, Ivar Lindquist oversætter ved »hårværnaren«¹⁸); han er »folkestyrkende« eller »kampforstærkende«, folkeflandi¹⁹; han er »kampkraftig«, folkharör²⁰.

Herskeren kan være leder af mænd, gumna stýrir²¹ og drengia stjórn²². Han kan være »hærens beskytter«, herforöuðr²³; og som herstefnandi²⁴ er han »den, der stævner hæren«, kalder den til møde eller bestemmer dens retning. Mere specielt kan herskeren være herre for sin verðung, være vísi verðungar²⁵.

Flere steder benævnes herskeren efter de folkeslag, han har kæmpet imod. Harald Hårfager er »gøternes fjende«, andskoti Gauta²⁶; Erik Blodøkse er »skotternes fjende«; fárbjóðr Skota²⁷; Hákon Adelstensfostre er »ø-danernes truer«, ægir Eydana²⁸; og såvel Hákon Jarl som hans søn Erik kan betegnes som »vendernes banemand«, Vinða myrði²⁹. Ladejarlerne prises som dræbere af mænd: Hákon jarl er »den, der forårsager heltes drab«, valdr hólða morðs³⁰; og Erik jarl er »skrækindjager af mænd«, ægir gumna³¹.

Herskeren kan mere specielt betegnes som fjende af andre herskere og stormænd. Hákon Adelstensfostre er »jarlens enebane«, jarla einbani³², og »jarlers fjende«, jarla bági³³; Harald Gråfeld er »fyrsters undertrykker«, jofra þrýstir³⁴; Hákon Jarl er »fyrsters slægtsformindsker«, jofra ættrýrir³⁵; og Erik Jarl er »den, der undertrykker eller overgår fyrster«, jofra hneitir³⁶.

De fleste af fyrstedigtningens vers består af beskrivelser af herskeren som leder af slag. Han sejrer eller dør. Noget tredje gives ikke.

9. Sindr 8 B p 56, Glúmr 1,2 B pp 65-66.

10. Glór 5 B p 21, Hák 15 B p 59, Eskál 2,1 B p 116.

11. Hfl 2 B p 31, Hfl 3 B p 31, Hák 4 B p 57, Hák B p 58, Gráf 14 (B p 68) NN § 254, Vell 5 B p 117, Þjsk 1,1 B p 132, Eírn 1 B p 164.

12. Hál 16 B p 62.

13. Þjsk 1,2 B p 132.

14. Harkv 5 B p 22, Arbl 6 B p 38, Vell 26 B pp 121-22.

15. Harkv 6 B pp 22-23, Hfl 3 B p 31, Hál 7 B p 61, Gráf 7 B p 67, Vell 25 B p 121.

16. Edáb 3 B p 191.

17. Hfl 14 B p 32.

18. Lq p 38.

19. Vell 25 B p 121.

20. Hókr 5 B p 194.

21. Edáb 5 B p 191.

22. Hókr 7 B p 194.

23. Vell 13 B p 119.

24. Vell 36 B pp 123-24.

25. Hák 4 B p 57.

26. Glór 7 B p 21.

27. Hfl 10 B p 32.

28. Hák 3 B p 57.

29. Vell 24 B p 121, Hókr 6 B p 194.

30. Vell 21 B p 120.

31. Edáb 6 B pp 191-92.

32. Hák 3 B p 57.

33. Hák 16 B p 59.

34. Gráf 5 B pp 66-67.

35. Vell 32 B p 123.

36. Hókr 1 B p 193.

HERSKER, FOLK OG LAND

Herskeren omtales ofte som allvaldr¹. Ordet betyder bogstaveligt »al-mægtig«, eller i hvert fald »meget mægtig«. Ladejarlen Sigurd, der vel bør have været underordnet kongen Håkon Adelfostre, kaldes allvaldr Yngva aldar². (Håkon Jarls skjælde lader det heller ikke skinne igennem, at han strengt taget har Harald Blåtand som sin overherre).

To ord for hersker er afledt af glosen for »folk«, þjóð. Harald Hårfager er þjóðkonungr³; og hans søn Erik Blodøkse er þjóðann⁴. Håkon Jarl er þjóðar snytrir⁵, »folkets visdoms(?)-fremmer«.

Harald Hårfager er både dróttinn Norðmanna⁶ og allvaldr Austmanna⁷. Harald Gråfeld er »hørdernes konge«, Hjørða konungr⁸; Håkon Jarl er »mørernes folkeværgjer«, Mœra folkverjandi⁹, og han kan også hedde »hørdernes hersker«, Hjørða valdr¹⁰. Olaf Trygvesson kaldes »øernes konge«, Eyna konungr¹¹.

Erik Blodøkse er »folkefremmer«, ljóðfrömuðr¹². Harald Gråfeld er »mændenes ven«, gumna vinr¹³ og »mændenes forliger«, gumna sættir¹⁴. Håkon Jarl kan hedde seggia sessi¹⁵, »mændenes ven«, »mændenes sidekammerat«.

Men ellers gør fyrsteskjaldenes almindelige tilbøjelighed til at kalde folket for »hæren« og »mændene«, at gloser, der i og for sig benævner herskeren som hærfører, får associationer til hans egenskab som leder og beskytter af hele folket. Ord som folkhagi¹⁶ og herforðuðr¹⁷ kunne godt betyde »folkets værner«.

Herskeren er ríkr¹⁸, »mægtig«. Håkon Jarl har »en jarls magt«, en »jarlemagt«, jarls ríki¹⁹. (Ordets rod er den samme som i det latinske rex og regere; og i fyrstedigtningen genfindes det også i glosen landreki²⁰, »land-regent«).

Krigene står om lande: I følge Glymdrápa var det ved slaget i Hafsford, at Harald Hårfager »lagde under sig land og mænd«, þrong und sik jorðu ok gumnum²¹; og i følge Haraldskvæði blev hans fjende »ked af at forholde den langhårede landet«, leiddisk fyr Lúfu landi at halda²². I et kvad til hans søn, Erik Blodøkse, siger Glum Geirasøn: »Sværdet skaffer Erik guld og lande«²³. I Egil

1. Harkv 9 B p 23, Arbj 4 B p 38, Arbj 5 B p 38, Hák 13 B p 59, Gráf 3 B p 66.

2. Korm 1,7 B p 70.

3. Gldr 7 B p 21.

4. Arbj 11 B p 39.

5. Vell 12 B pp 118-119.

6. Harkv 5 B p 22.

7. Harkv 9 B p 23.

8. Vell 26 B p 121.

9. Vell 22 B p 120.

10. Vell 26 B p 121.

11. Hókr 2 B p 193.

12. Arbj 4 B p 38.

13. Gráf 2 B p 66.

14. Gráf 5 B pp 66-67.

15. Tindr 1,3 B p 136.

16. Hfl 14 B p 32.

17. Vell 13 B p 119.

18. Gldr 7 B p 21, Arbj 3 B p 38, Jor 3 B p 53, Vell 16 B pp 119-20, Edáð 2 B pp 190-91.

19. Vell 13 B p 119.

20. Jór 4 B p 53, Hál 12 B pp 61-62, Vell 23 B p 121.

21. Gldr 6 B p 21.

22. Harkv 10 B p 23.

23. Glúmr 1 B p 65.

Skallagrimsøns Hovedløsen hedder det om Erik, at »han kaster guldet bort, men holder sine lande fast«²⁴. Thorleif Jarlsskjald siger til Håkon Jarl: »Du har sendt Odin ni fyrster.... derved er du blevet viðlendir²⁵, »hersker over vide lande«. Også Harald Gråfeld er viðlendir²⁶. Efter mange kampe får Håkon Jarl »ved gudernes vilje«, at mun banda, »søkongens østerland«, Ála austr lönd (Norge) i sin magt²⁷. Om hans søn hedder det: »Ved gudernes vilje drager Erik land under sig med spyd«, Dregr land at mun banda...Eirekr und sik geira²⁸. Da Erik har været med til at fælde Olaf Trygvesson, siger Haldor den Ukristne, at »jarlen fik fjorde til land«²⁹: Efter slaget blev Erik hersker over Norge med dets fjorde.

Når landet først er vundet i kamp, skal det beskyttes mod anfald fra andre. Så bliver den tidligere angriber »landets værner«; Harald Gråfeld er grundar vorör³⁰ (også når han kæmper mod gøterne langt fra hjemmet); og såvel Harald Gråfeld som Håkon Jarl er foldar vorör³¹. Forestillingen om herskeren som landets modige beskytter ligger bag, når Harald Blåtand kaldes land-frækn³², »landtapper«.

Som andre konger er Harald Hårfager en »landregent«, landreki³³. Erik Blodøkse er mærkar dróttinn³⁴, »landets herre«. I Håleygjatal er såvel Håkon Jarls forfædre som han selv og hans søn jarðráðendr³⁵, »landstyrende«. Harald Gråfeld er foldar Freyr³⁶, »landets herre«. Ejnar Skålaglamm bruger ordet byggva, bygge, om herskerens forhold til landet: Da Erik Blodøkses sønner, Gamla kind, havde magten i Norge, byggede de landene, byggði lönd³⁷; Ejnar slutter Vellekla med at lade »seksten jarlers land« ligge under én jarðbyggvir³⁸, »jordbygger«. Håkons søn, Erik Jarl, »råder for det gudebeskyttede land«, ræör jarl goðvoröu hjarl³⁹.

Harald Gråfeld er konungr Nóregs⁴⁰; Harald Blåtand er »Lunds landtapre konge«, Lundar land-frækn jofurr⁴¹; og Håkon Jarl er Dovres drot, Dofra dróttinn⁴².

Hersker og land hænger så tæt sammen, at landet kan benævnes efter herskeren: Da Norge var i Erikssønnernes besiddelse, var det »de kraftige fyrsters land«, setr þeira afrendra jofra⁴³. Før slaget i Hjørungavåg angriber en dansk-vendisk flåde Norges kyster for at plyndre Håkon Jarls, »rigdomsfjendens alle

24. Hfl 16 B p 33 NN § 1029.

25. Þisk 1,1 B p 132.

26. Gráf 7 B p 67.

27. Vell 9 (B p 118) NN § 396.

28. Eddð 2-4 B pp 190-91.

29. Hókr 5 (B p 194) NN § 557.

30. Gráf 4 B p 66.

31. Gráf 8 B p 67, Vell 1 B p 117.

32. Eskál 2,1 (B p 116) NN § 2239.

33. Jór 4 B p 53.

34. Arb 6 B p 38.

35. Hál 11 B p 61, Hál 13 B p 62.

36. Gráf 2 (B p 66) NN § 255.

37. Eskál 1 B p 116.

38. Vell 37 B p 124.

39. Eddð 5 B p 191, Eddð 8 B p 192.

40. Gráf 6 B p 67.

41. Eskál 1 (B p 116) NN § 2239.

42. Vell 26 B p 121.

43. Eskál 1 B p 116.

lande«, gll lqnd auði grimms⁴⁴. Og Erik Jarl plyndrer i østerleden »Valdemars land«, land Valdamars⁴⁵.

I Háleygjatal hedder det om Håkon Jarl, at »Odins brud ligger under hans arm«, brúðr val-Týs und bægi ligg⁴⁶, det vil sige, at han har jorden, landet i sin magt. Et berømt digt, Hákonarmál af Halfred Vandrædaskjald, beskriver i gentagne billeder, hvorledes Håkon ved sine erobringer bliver gift med gudinden eller jættekvinden Jorð⁴⁷: Med sværdenes sande ord lokker Håkon under sig »Odins granbevoksede elskede«, barrhaddaba bjökvón Þriðja⁴⁸; når Jorð lægger sig under ringødsleren, er han uvillig til at forlade »Auds herlige søster«, fra Auðs systur⁴⁹; forhandlingerne afsluttedes, således at kongens rådsnare samtaleven »fik Onars eneste datter, den skovbevoksede«, átti einga dóttur Ónars, víði gróna⁵⁰, ved hjælp af sværdenes magtsprog underlagde jarlen sig »Odins brud med det brede ansigt«, gat breiðleita brúði Báleys⁵¹. Ægteskabet mellem Håkon og den grønne, skovbevoksede gudinde Jord udtrykker ideologisk den nære forbindelse mellem jarlen og hans land. Også Erik Jarl bliver sat over Odins brud, at Yggjar brúði⁵². Det er ikke forbeholdt Ladejarler at være gift med gudinden Jord: Allerede i Guttorm Sindres Hákonardrápa sætter Håkon Adelstensfostre ved afslutningen på et krigstog en kampfælle over »Onars kvinde, den egegroede«, fljóð Ónars, eiki gróit⁵³. Som materialet er overleveret, er det kun jarler, der har ægteskabelig omgang med landet. Det kan være et tilfælde, at vi ikke hører om nogen konge af Hårfagreætten, at han er gift med sit land.

Da det sommetiders hævdes, at selv den sene vikingetids konger og stormænd baserede deres magt alene på tilslutning fra grupper af frivillige mænd (omtrent som det islandske goðorð og Danelagens soke), er det af betydning, at de hedenske fyrsteskalde fremhæver herskerens og den noget lavere stormands rolle i forhold til hans territorium.

Det er karakteristisk, at ordet dróttinn, der betegner lederen af et drótt, en krigerskare, i den hedenske fyrstedigtning kun optræder i forbindelser, hvor drottens offentlige rolle som hersker er central: dróttinn Norðmanna⁵⁴, markar dróttinn⁵⁵ og Dofra dróttinn⁵⁶.

Glymdrapas udtryk for Harald Hårfagers krigsmål: Jorð ok gumnar har ingen nære paralleller i den hedenske digtning, men får et langt efterliv hos det ellefte århundredes kristne skjalde: Den nyomvundne Halfred Vandrædaskjald

44. Tindr 6 (B p 137) NN § 433.

45. Eddá 6 B pp 191-92.

46. Hál 15 B p 62.

47. Ström, Folke: Hieros gamos-motivet i Hallfreðr Óttarssons Hákonardrápa och den nordnorska jarlavärdigheten. ANF 1983.

48. Hfr 1,3 B p 147.

49. Hfr 1,4 B p 147.

50. Hfr 1,5 B p 148.

51. Hfr 1,6 B p 148.

52. Eddá 3 B p 191.

53. Sindr 5 B pp 55-56.

54. Harkv 5 B p 22.

55. Arbj 6 B p 38.

56. Vell 26 B pp 121-22.

kvæder om lǫð ok lýð⁵⁷; Sigvat Thordsøn taler om lond sem menn⁵⁸; Tjodolf Arnorsøn nævner lond ok þegnar⁵⁹. Langt senere lod Sverre sig give kongsnavn på Øreting og fik tilsvoret sig »land og thegner« efter gammel landslov⁶⁰. Endnu i Magnus Lagabøters lovbog, Járnsíða sværger kongsemnet sine »thegner« lov og retfærdighed »og de ham land og thegner«, en þeir honom lond oc þegna⁶¹.

Midt i stadige kampe om magten betragter den hedenske fyrstedigtning kongen som hersker over land og folk. Også jarlen har et intimt forhold til sit territorium.

AFSLUTNING

Når man er henvist til at læse skjaldedigtningen i Finnur Jónssons oversættelse, bliver man slået af teksternes ensformighed. Supplerer man med at læse Ernst A. Kock, styrkes indtrykket af et fælles præg; men dette kommer tydeligvis af, at Kock bruger parallelismen mellem mange udtryk som grundlag for sine enkelttolkninger. – Bliver læseren narret ind i et uoverskueligt tyrkerknob af cirkelslutninger? – Eller udgør fyrstedigtningen virkelig en verden af fælles værdier? – Kan historikeren gøre sig håb om at nå frem til »Det sene hedenskabs samfundsideologi?« Det er overordentlig ubehageligt at arbejde uden at vide, hvilke bløde punkter man har i sit rygskjold.

Umiddelbart forekommer det, at selvom forskernes uenigheder er større, når de tolker den hedenske fyrstedigtning, end når de beskæftiger sig med det ellefte århundredes skjalde, så står man tilbage med en fornemmelse af vidtgående konsensus blandt flere oversættere, når det gælder fyrsteidealet: Kongen eller Ladejarlen skal være af god fødsel; han skal være en personligt modig kriger, en glad og grum leder i de stadige kampe, rig og mægtig i kraft af sin offentlige rolle som hersker over navngivne lande og folkeslag; han er ikke nogen »privatmand« med en blot personlig »charisma« i forhold til de mænd, der ikke hører til hans umiddelbare husholdning; han er indehaver af et stærktbegæret, hæftigt omstridt, offentligt embede; han er også mere end den islandske gode i kraft af sin nære tilknytning til sit territorium. Kongen står over den jarl, til hvem han skænker den egegroede jord; og Ladejarlen står over seksten mindre jarler; forholdet imellem dem er hierarkisk – ikke som prestigekampen mellem ligeberettigede goder – og slet ikke som konkurrencen mellem »private« »entreprenører«. – Er dette alt sammen noget, oversætterne har fundet på? – Eller har jeg alligevel fået fat i den

57. Hfr 3,21 B pp 154-55.

58. Sigv 13,30 B p 253.

59. Þjóða 3,9 B p 341.

60. Sverres saga kap 16. i: Finn Hødnebo og Hallvard Magerøy (ed) Norges kongesagaer. Jubileumsutgaven 1979. Bd 3: Sverres saga (oversatt av Dag Gundersen). Oslo 1979.

61. R. Keyser og P.A. Munch: Norges gamle Love indtil 1387 Bd 1. p 263.

rette ende? – Står det ikke fast, at folk på Island trofast har overleveret en digtning om Norges og andre fjerne landes herskere, som ikke ligner noget, de har gjort sig umage for at bevare om deres egne stormænd? – Er det da ikke tilladt at slutte, at islændingene allerede i det tiende århundrede har opfattet de oversøiske kongeriger som samfund af en anden type end deres eget? Når man læser fyrstekvadene isoleret i Finnur Jónssons udgave, synes de at eje en karakteristisk ideologi, der adskiller sig markant fra det politiske spil i de islandske ættesagaer – og såmænd også i Heimskringla.

Normalt har det været min metode at finde, hvad der var fælles for mange skjalde. Og da skal hele den hedenske fyrstedigtning være systematisk forkert (systematisk fejlleveret eller fejlversat), for at mit arbejde bliver helt håbløst.

Jeg har dog stadig meget at lære om ægthedsproblemer. Mens jeg var ved at færdiggøre de foranstående sider, er jeg for eksempel blevet gjort opmærksom på det tvivlsomme ved Egil Skallegrimsøns kvad. Det har ikke haft nogen saglig betydning i det arbejde, jeg har afleveret her: Egil har somme tider bidraget med flotte formuleringer, men i substansen adskiller hans sig ikke fra andres.

Derimod står jeg for snart at skulle udarbejde et afsnit om de mindre jarler og stormænd. Og her er Egils *Arinbjarnarkviða* eneste kilde til en så lavt placeret person i samfundspyramiden som hersen. Det er derfor blevet et akut problem for mig, om jeg tør stole på oplysninger fra dette ene kvad.

Den rigtige vej gennem fyrstedigtningen ligger nok et sted mellem blind tiltro og total afvisning. – Men for at finde stien med skønsomhed mangler jeg tredive års filologisk erfaring, den, jeg nu prøver på at få erstattet ved at henvende mig til Saga-Conferencens deltagere!

LISTE OVER ANVENDETE HEDENSKKE FYRSTEKVAD

Að(dr)	Aðalsteinsdrápa	(Egill Skallagrímsson)
Arbj	Arinbjarnarkviða	(Egill Skallagrímsson)
Edáð	Eyjólfur dáðaskáld	
EgBer	Berudrápa Egils	(Egill Skallagrímsson)
Eil	Eiðfr Goðrúnarson	
Eirm	Eiríksmál	
Eskál	Einarr skálaglamm	
Gldr	Glymdrápa	(Þórbjörn hornklofi?)
Glúmr	Glúmr Geirason	
Gráf	Gráfeldardrápa	(Glúmr Geirason)
Harkv	Haraldskvæði	(Þórbjörn hornklofi?)
Haustr	Hauströng	(Þjóðólfr ór Hvini?)
Hák	Hákonarmál	(Eyvindr Finnsson skáldaspillir)
Hál	Háleygiatal	(Eyvindr Finnsson skáldaspillir?)
Hfl	Höfuðlausn	(Egill Skallagrímsson)
Hfr	Hallfreðr Óttarsson vandræðaskáld	
Hókr	Haldórr ókrístni	
Jór	Jórunn skáldmær	
Korm	Kormákr Ögmundarson	
Sindr	Göppormr sindri	
St	Sonatorrek	(Egill Skallagrímsson)
Tindr	Tindr Hallkelsson	
Vell	Vellekla	(Einarr skálaglamm)
Þjšk	Þórleifr jarlsskáld	

LISTE OVER ANDRE FORKORTELSER

Arn	Arnórr Þórðarson	Sigv	Sigvatr Þórðarson
Halli(m.tal)	Halli stírói	Þjóða	Þjóðólfr Arnórsson
Hallv	Hallvarðr háreksblesi	ÞKolb	Þórðr Kolbeinsson
Mark	Markús Skeggjason	ÞSjár	Þórðr Sjáreksson
Ótt	Óttarr svartí		

- B** Den norsk-islandske Skjaldedigtning ved Finnur Jónsson
B Rettet Tekst. Første Bind. København 1912-15/1973.
- H/S** Anne Holtsmark og Didrik Arup Seip: Heimskringla Bd I.
i: Finn Hødnebo og Halvard Magerøy (ed) Norges kongesagaer.
Jubileumsutgaven 1979. Bd I. Oslo 1979.
- KLNM** Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder.
- Lq** Ivar Lindquist: Norröna lovkväden från 800- och 900-talen
Del 1. Förslag till restituerad text jämte översättning. Lund 1929.
- NN** Ernst A. Kock: Notationes norrænæ. Anteckningar till Edda och
skaldediktning. Lund 1923-44.